

*Ковальська Л. А., д-р іст. наук, професор,
професор кафедри документознавства та інформаційної діяльності,
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій*

ІННОВАЦІЙНЕ ПРОЄКТУВАННЯ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ, БІБЛІОТЕЧНІЙ ТА АРХІВНІЙ СПРАВІ

Анотація. У роботі наголошено, що інноваційне проектування в інформаційній, бібліотечній та архівній справі є окремим напрямом дослідження та вагомим інструментом для підвищення ефективності і якості роботи з інформаційними ресурсами, їх зберіганням і доступністю. Встановлено, що завдяки використанню сучасних технологій ці галузі стають відкритими та адаптованими до потреб суспільства. До того ж інноваційне проектування відкриває нові напрями зі збереження та доступу до культурної, наукової й інформаційної спадщини в умовах інформаційного суспільства.

Ключові слова: інновація, проектна діяльність, інноваційний продукт, інноваційне проектування, інформаційна, бібліотечна та архівна справа.

Вступ. Інноваційне проектування сьогодні набуває особливої актуальності та є пріоритетним напрямом у розвитку інформаційно-комунікаційного та соціально-економічного складника, спрямоване на створення, впровадження та розвиток нововведень. У своїй реалізації воно охоплює різноманітні етапи, починаючи від генерації ідей і закінчуючи їх реалізацією, забезпечуючи в такий спосіб конкурентоспроможність підприємств, установ та навіть цілих галузей. Завдяки інноваційному проектуванню з'являються нові продукти, послуги, технології, а також покращуються наявні процеси, що сприяє підвищенню продуктивності та ефективності.

Інноваційне проектування у процесі реалізації передбачає ретельне планування й організацію всіх етапів проекту, використання ресурсів, врахування ризиків і можливостей. Його основні особливості – це поєднання творчих і аналітичних методів, підхід, спрямований на ефективність, а також здатність швидко адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі. У межах інноваційного проектування використовується набір спеціальних методів та інструментів, що допомагають мінімізувати ризики та забезпечити успіх у реалізації інноваційних ідей.

З огляду на глобальні зміни та швидкий розвиток технологій інноваційне проектування набуває все більшої актуальності, зокрема і у сфері інформаційної, бібліотечної та архівної справи, даючи змогу організаціям відповідати на сучасні виклики, створюючи унікальні рішення для задоволення потреб ринку та споживачів, що й зумовило постановку проблеми дослідження та формулювання мети роботи.

Основний текст. У Законі України «Про інновацію» наведено значення основних термінів, які визначають напрям інноваційної проектної діяльності у всіх галузях життєдіяльності суспільства [1]. Зокрема, визначено, що інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адмініст-

ративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.

Термін «інноваційна діяльність» розкриває окремий напрям діяльності, спрямований на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг. «Інноваційне проєктування», як окремий вид діяльності, спрямоване на комерціалізацію науково-дослідної роботи та залучення маркетингового складника у справу реалізації результатів діяльності проєкту. Результатом науково-дослідної і/або дослідно-конструкторської розробки, що відповідає вимогам, встановленим зазначеним Законом України, є «інноваційний продукт» [1].

А категорія «інноваційний проєкт» передбачає комплект документів, що визначає процедуру і комплекс усіх необхідних заходів (зокрема й інвестиційних) щодо створення і реалізації інноваційного продукту і/або інноваційної продукції. Звідси, інноваційне проєктування можна трактувати як процес документально-го супроводу проєктної інноваційної діяльності від моменту створення інноваційної ідеї до її реалізації [1].

Тему інноваційного проєктування ґрунтовно розкрито у науково-теоретичних працях та навчальних матеріалах С. М. Ілляшенка [3]. У дослідженнях інноваційного проєктування як процесу наводять його специфічні характеристики: конкретність, обмеженість у часі й ресурсах, локалізація. Подається класична структура підготовки інноваційного проєкту, що складається з фаз підготовки та їх реалізації. Класична схема проєктування першій фазі передбачає генерування бізнес-ідеї та проєктування, яке включає розробку документації. Водночас інструментарій та документний супровід інноваційної проєктної діяльності, пов'язаний з пошуком інноваційних бізнес-ідей та самим процесом проєктування, розглядається недостатньо.

У дослідженні С. М. Бортнік розкрито «методи проєктування інновацій» як способи здійснення інноваційного процесу, що дає змогу впроваджувати нововведення в найкоротший термін з гарантією їх подальшої ефективності [4]. З урахуванням закордонного досвіду, С. М. Бортнік виділяє чотири підходи до проєктування інновацій: аналітичний, інтегрований, лінійно-структурний та підхід оперативного реагування на ситуації, які потребують негайних змін [3]. До прикладу, можна назвати найбільш помітні у справі інноваційного проєктування методи, як-от удосконалення прототипу, метод «мозкового штурму», синектика, вирішення ситуацій глухого кута та використання морфологічних карт. Використання спеціалізованих методів, як-от «мозковий штурм», морфологічні карти, поліпшення прототипу, дає змогу ефективніше генерувати ідеї, приймати рішення та уникати поширених помилок у процесі проєктування.

Використання вже розроблених методів допомагає суб'єктам інноваційного процесу швидко реалізувати інновації, знижуючи ризик помилок та можливість нехтування важливими вимогами завдяки чіткому алгоритму проєктування. Варто зауважити, що у кожному конкретному дослідженні існує власна методологія, яка поєднує різноманітні методи, необхідні для проєктування.

Інноваційне проєктування в інформаційній, бібліотечній та архівній справі є критично важливим елементом сучасного інформаційного суспільства. Цей під-

хід передбачає впровадження нових технологій, методів і процесів для підвищення ефективності роботи з інформацією, забезпечення її доступності та збереження. У сучасних умовах розвитку проєктної діяльності та реалізації інноваційного проєктування можна виокремити основні аспекти інноваційного проєктування в інформаційній, бібліотечній та архівній справі.

Цифрова трансформація як актуальна програма сучасного розвитку інформаційного суспільства передбачає активне поле для інновацій, використання цифрових технологій для зберігання, управління та надання доступу до інформаційних ресурсів, що включає перетворення друкованих документів у цифровий формат, створення електронних каталогів і баз даних та інші напрями роботи.

Окремо варто визначити напрям автоматизації процесів інформаційної діяльності, що передбачає використання спеціалізованого програмного забезпечення для автоматизації процесів обробки, зберігання та надання доступу до інформації. До прикладу, автоматизовані бібліотечні системи (ILS) полегшують керування фондами, облік документів та взаємодію з користувачами.

Активного розвитку сьогодні набув штучний інтелект та машинне навчання у різноманітних проявах, інтеграція технологій штучного інтелекту для розширення можливостей пошуку, автоматичної обробки тексту, класифікації та аналізу інформації на різних носіях. Наприклад, машинне навчання допомагає здійснювати інтелектуальний пошук в архівах або каталогах.

Віртуальна і доповнена реальність мають перспективи розвитку у сфері інформаційної, бібліотечної та архівної справи. Впровадження технологій VR та AR у бібліотечну та архівну справу дає змогу створювати інтерактивні простори та надавати доступ до документів у новому форматі. Віртуальні виставки та тури допомагають залучити нову аудиторію.

Цифрові архіви та сховища інформації як реакція на запити користувачів – окремий напрям у розвитку системи електронного документообігу, мають цікаві перспективи інноваційного проєктування. Розробка інноваційних систем доцільна для зберігання цифрових даних та архівів із забезпеченням їх довготривалої доступності, наприклад, використання хмарних сервісів та блокчейн-технологій для захисту даних від втрати та несанкціонованого доступу.

Відкритий доступ та оцифрування документів архівних установ, що зафіксовано у програмах розвитку архівної справи, передбачає їх активне вдосконалення, створення відкритих платформ для доступу до освітніх та наукових ресурсів, публікацій, архівних матеріалів, що сприяє демократизації знань та підвищенню інформаційної грамотності населення.

Кібербезпека та захист інформації в умовах віддаленого доступу й активного розвитку віртуального середовища є потребою часу. Розробка систем для захисту інформаційних ресурсів від кібератак і несанкціонованого доступу включає шифрування даних, автентифікацію користувачів, захист персональної інформації, яка перебуває на межі кібербезпеки, та захист інформаційної діяльності, і орієнтована на міждисциплінарний підхід у справі проєктної діяльності. Інноваційне проєктування значно підвищує ефективність бібліотечних, архівних та інформаційних процесів, забезпечує легший доступ до інформації для широкої аудиторії та підтримує збереження культурної спадщини для майбутніх поколінь.

Висновки. Інноваційне проектування в інформаційній, бібліотечній та архівній справі є важливим інструментом для підвищення ефективності та якості роботи з інформаційними ресурсами, їх зберіганням і доступністю. Завдяки використанню сучасних технологій і різноманітних методів, як-от цифрова трансформація, автоматизація процесів, штучний інтелект та інтерактивні технології (AR, VR), ці галузі отримують нові можливості для адаптації до потреб сучасного суспільства. Розвиток інновацій у цих сферах відкриває нові можливості для збереження та доступу до культурної, наукової та інформаційної спадщини, що є особливо важливим у контексті глобалізації та відкритого суспільства цифрової ери. До того ж інноваційне проектування стає запорукою конкурентоспроможності та стійкості інформаційних, бібліотечних і архівних установ у сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про інноваційну діяльність». *Відомості Верховної Ради України* (ВВР). 2002. № 36. Ст. 266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>
2. Репіна І., Потієнко О. Інноваційне проектування: теоретико-методичні засади та актуальність для повоєнного відновлення України. *Управління бізнес-процесами та технологічними інноваціями в сучасних умовах: зб. тез доп. Міжнар. конф. (10–11 жовт. 2023 р.)*. Київ: НТУ, 2023. Ч. 1. С. 415–419. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/43314>
3. Інноваційний менеджмент: підручник. Суми: ВТД, Університетська книга, 2010. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/304591907.pdf>
4. Бортнік С. М., Левчук А. О. Вибір оптимального методу проектування інновацій у процесі реалізації інноваційної діяльності. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Вип. 11. 2016. С. 280–285. URL: <http://global-national.in.ua/archive/11-2016/59.pdf>